

3. Варій М. Й., Козяр М. М., Коваль М. С. Військова психологія і педагогіка : посібник / М. Й. Варій, М. М. Козяр, М. С. Коваль ; за загал. ред. М. Й. Варія. – Львів : “Сполом”, 2003. – 624 с.

4. Василювська Т. Е. Особистісні виміри професійної етики державного службовця : автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.03 / Василювська Тетяна Едуардівна ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К., 2010. – 36 с.

5. Видиш М. М. Педагогічні основи формування моральних взаємовідносин у колективі кафедри військового навчального закладу : автореф. дис. канд. пед. наук : 20.02.02 / Видиш Микола Миколайович ; Національна академія Прикордонних військ України ім. Богдана Хмельницького. – Хмельницький, 2000. – 18 с.

6. Деркаченко В. Г. Деловое общение руководителя : (пособие для менеджеров, бизнесменов и политиков) / В. Г. Деркаченко. – СПб. : Издательский дом «Бизнес-пресса», 2004. – 368 с.

7. Зигерт В., Ланг Л. Руководить без конфликтов : сокр. пер. с нем. / В. Зигерт, Д. Ланг ; науч. ред. и авт. предисл. А. Л. Журавлев. – М. : Экономика, 1990. – 335 с.

8. Етичні норми і цінності: проблема обґрунтування / Аболіна Т. Г., Ермоленко А. М., Кисельова О. О., Малахов В. А. – К. : Стило, 1997. – 210 с.

9. Лаврецький Р. В. Професійна етика та етикет працівника ДСНС України [Текст] : [Навчальний посібник] / Лаврецький Р. В., Мовчан І. О., М'якуш І. І. – Львів : Видавництво «СПОЛОМ», 2013. – 240 с.

10. Нинюк М. А. Моральна культура державних службовців : сутність, стан та особливості формування : автореф. дис. ... канд. наук з держ. управління : 25.00.01 / Нинюк Марія Антонівна ; Українська академія держ. управління при Президентові України. – К., 2000. – 20 с.

11. Юркевич П. Курс загальної педагогіки з додатками / Памфіл Юркевич ; пер. з рос. Г. Боровської ; передмова Ролянда Піча. – Львів : Логос, 2004. – 256 с.

УДК 159.923:331

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЗАХИСТ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЙ.

Макаренко С. С., доцент кафедри практичної психології та педагогіки
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності,
кандидат психологічних наук, доцент

Бабік І. В., аспірантка Львівського медичного університету ім. Данила
Галицького

Останнім часом помітно зріс інтерес різних фахівців до вивчення проблеми переживання особистістю наслідків кризових (екстремальних) ситуацій. Цепов'язано, зокрема, із збільшенням кількості надзвичайних ситуацій різного характеру [1]. Різні за характером, змістом та силою

стресові ситуації висувають зовсім нові вимоги до психічних можливостей особистості щодо успішного їх переживання та подолання.

Концептуальна модель ґрунтується на багаторічному досвіді досліджень проблеми адаптивних здібностей людини умовах травматичного стресу. Провідну роль у виникненні і розвитку у людини багатьох психологічних та соматичних порушень відіграє стереотипна не адаптивна поведінка особистості в стресових ситуаціях [2, 4,5,6]. Як механізм регуляції поведінки і діяльності людини, яка здатна протистояти впливу екстремальної ситуації та запобігти зриву психічної адаптації, розглядається психологічний захист [5].

В останні роки значно зріс науковий і практичний інтерес до питань, пов'язаних з успішною адаптацією й діяльністю фахівців екстремального профілю. Екстремальність є однією з основних характеристик діяльності співробітників відомств надзвичайних ситуацій [6].

Адаптивні здібності до стресу, професійна надійність, емоційна стійкість – це найважливіші показники психологічної підготовленості до виконання професійних завдань в умовах професійного стресу.

Відповідно до сучасних досліджень якісний склад здібності до адаптації в умовах травматичного стресу включає: управління психофізіологічними станами, сильними емоціями й імпульсами [7, 8,12].

Необхідно відмітити, що вчені по-різному підходять до розуміння механізмів психологічного захисту, вважаючи, що психологічний захист: функціонує на внутрішньоособистісному, міжособистісному та міжгруповому рівнях [9]; порушує загальну захищеність “Я” тому, що відводить суб'єкта від реальності, викривляючи причину конфлікту [25]; проявляється не просто у фіксованих захисних проявах, а у динамічно розгорненій захисній поведінці [3]; є частиною будь-яких інших психічних феноменів – діяльності, установки, відносин особистості, компенсації та інші [14]. У наукових доробках багатогранність феномена психологічного захисту відобразалась у таких поняттях: “психічний захист” як системна властивість психіки (Стойков І.Д.); “психологічний захист” як властивість особистості (А. Фрейд, Б.Д. Карвасарський, В.А. Ташліков, Є.Л. Доценко, В.М. Воловик); “механізми психологічного захисту”, або “захисні механізми”, як конкретні чинники реалізації психологічного захисту; “захисний процес”, або “захисна діяльність” як процес використання механізмів захисту (А.А. Налчаджян); “захисні прояви”, або “захисні дії”, як зовнішні поведінкові характеристики захисного процесу (І. Валерстайн, Р.М. Грановська); “захисна стратегія”, або “захисна тактика”, “стиль захисту” як індивідуальна, закріплена в онтогенезі, стійка система захисних дій (Є.Т. Соколова), як механізм, спрямований на ослаблення інтрапсихічного конфлікту, зумовленого протиріччям між інстинктивними імпульсами несвідомого та інтеріоризованими вимогами

зовнішнього середовища (Г.Нюрнберг, А.Фрейд, З.Фрейд, Б.Фурст); автоматизований, несвідомий конформізм, спрямований на подолання почуття самотності (Е. Фромм); реакції "Я" у відповідь на фантазії і бажання, які викликають підвищення нейтральної напруги (С.Фанті); реконструювання психологічних установок, котрі зменшують патогенність травмуючих переживань шляхом зміни значимості їх для суб'єкта (Д. Узнадзе); спеціальна регулятивна система стабілізації особистості, котра оберігає суб'єкта від травмуючих переживань, пов'язаних із зовнішніми та внутрішніми конфліктами (І.Нікольська, Р.Грановська); мимовільна активність суб'єкта, що не повністю узгоджується із проголошеними намірами і цілями (Т. С. Яценко) та ін.

Інші ж науковці (Є.Т. Соколова, Р.М. Грановська) розглядають як патологічні форми психологічного захисту, так і нормальні, профілактичні форми, які постійно присутні в нашому повсякденному житті. Стани людини в екстремальних ситуаціях можуть бути адаптивними, неадаптивними і дезадаптивними.

Недостатній розвиток адаптивних здібностей до стресу, невміння регулювати свої психічні й психофізіологічні стани можуть призводити до серйозних негативних наслідків як для діяльності, так і для психічного й фізичного здоров'я співробітника. Професійний стрес пролонгованої дії може обумовити професійну деформацію особистості, високу плінність кадрів, адиктивну й суїцидальну поведінку, протиправні делікти тощо [20].

Уникнути таких наслідків можна завдяки створенню злагодженої системи психологічного забезпечення. У зв'язку з цим розробка теоретичних і практичних питань психологічного забезпечення діяльності в екстремальних ситуаціях є одним з найважливіших завдань.

У нашому випадку ми розглядаємо систему психологічного забезпечення в екстремальних ситуаціях як відносно самостійну ієрархічну структуру у тих видах діяльності, є однією з основних характеристик є екстремальності.

Ми також виділяємо два рівні психологічної підготовки:

1. Базова психологічна підготовка, яка спрямована на формування психологічної готовності широкого спектру травматичних та надзвичайних ситуаційний. Базова – здійснюється одноразово. Повний базовий курс розрахований на 5-10 днів.

2. Оперативна підготовка, яка передбачає формування психологічної готовності до дії в конкретних стресогенних умовах. Вона здійснюється кожен раз безпосередньо перед можливим настанням травматичної події [16].

Це базові умови розвитку адаптивності до травматичного стресу шляхом подолання травматичної події. Крім цього, адаптивність може розвиватися в процесі психологічної підготовки до екстремальних ситуацій.

Отже, проблема психологічного захисту особистості екстремальних ситуацій може бути вирішена завдяки психологічній допомозі жертвам надзвичайних ситуацій, психологічній підготовці та розвитку адаптивних здібностей до стресу. Сюди можуть входити також психологічна освіта та психопрофілактика травматичного стресу шляхом розповсюдження друкованих буклетів з інформацією щодо адаптивності та шляхів її розвитку, станів, які виникають в екстремальних ситуаціях, способів адаптивного антистресового допінгу травматичних подій власного життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абабков В.А., Перре М. Адаптація к стрессу. Основы теории, диагностики, терапии. / В.А. Абабков и др. – СПб.: Речь, 2004. – 166 с.
2. Бондаренко О. Ф. Психологічна допомога особистості. / О. Ф. Бондаренко. – Харків: Фоліо, 1996. – 237 с.
3. Корольчук М. С., Крайнюк В. М., Кочергіна Т.І. Психологічне забезпечення психічного та фізичного здоров'я / За заг. ред. М. С. Корольчука. – К.: Інкос, 2002. – 237 с.
4. Корольчук М. С., Крайнюк В. М. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах: Навчальний посібник для студентів вищих авчальних закладів. – К.: Ніка-центр, 2006. – 580 с.
5. Леонова А. Б. Основные подходы к изучению профессионального стресса // Вестн. Моск. ун-та, серия № 14. Психология, 2000, № 3. – С. 4-21.
6. Обухова Н. Человек в экстремальной ситуации: теоретическая интерпретация и модели психологической помощи // Развитие личности, 2006. – № 3. – С. 114-121.
7. Осухова Л. Психологическая помощь в трудных и экстремальных ситуациях. – М.: Академия, 2007. – 288 с.

УДК: 37.035.

АКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЯК НЕОБХІДНИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

*Мачинська Н.І., завідувач кафедри українознавства
Львівського державного університету внутрішніх справ,
кандидат педагогічних наук, доцент*

Гуманізація і демократизація освітнього процесу, розробка комплексної системи вищої освіти, уніфікація програм, навчальних планів, адаптація системи вищої освіти до соціально-економічних умов, прийняття відповідних нормативних актів, розробка загальнодержавних